

<http://www.arianafghanistan.com>

۲۰۲۰/۰۱/۱۵

ولی احمد نوری

یاد بود روان پوهاند داکتر م. حسن کاکړ شاد و بهشت برین جایش باد

فردا شانزدهم جنوری ۲۰۲۰ میلادی سه سال از وفات جنت مکان "پوهاند داکتر محمد حسن کاکړ" عالم متبحر، محقق و مؤرخ نامدار و راستین افغانستان میگذرد. جهت یاد بود از این شخصیت بزرگ علمی و فرهنگی کشور عزیز ما افغانستان، که فقدان عظیم علمی برای افغانستان و منطقه بود، مقاله منتشره ۱۶ جنوری ۱۹۱۷ میلادی را که به مناسبت وفات آن راد مرد به زبان های پشتو و دری نشر شده بود دوباره به دست نشر می سپارم و از همه قلم به داستان بیدار دل و میهن پرست تقاضا می کنم به مناسبت یاد بود از پوهاند داکتر محمد حسن کاکړ با مطالب و نبشه های وزین شان صفحات این رسانه را رنگین سازند. آریانا افغانستان آنلاین هم مضامین و نوشته های علمی و تاریخی آن مرحوم را یکی بعد دیگر در این هفته به دست نشر دوباره می سپارد.

** * **

۲۰۱۷/۰۱/۱۷

آریانا افغانستان آنلاین

فقدان پوهاند داکتر محمد حسن کاکړ عالم، محقق و مؤرخ نامدار افغانستان یک ضایعه علمی و اکادمیک است

پوهاند داکتر محمد حسن کاکړ، نویسنده و همکار آریانا افغانستان آنلاین، استاد اسبق پوهنتون کابل و تاریخدان شهیر افغانستان نسبت مریضی طولانی که عاید حالشان بود در شامگاه شانزدهم جدی در یکی از شفاخانه های ایالت کلیفورنیای اضلاع متحده، چشم ازین دنیای ناگردار بست.

پوهاند کاکړ درین اواخر در کلیفرنیا شمالی زیست داشت. ولی سفرش ازین دنیای فانی، تمام دوستان، عزیزان و همهرانش را بر گلیم ماتم نشانند. او هشتاد و هشت سال عمر داشت.

آریانا افغانستان آنلاین به مناسبت درگذشت این شخصیت نامور، تأریخان زبده و چهره متبارز افغانستان، مراتب همدردی خود را به خانواده محترم شان، دوستان و علاقه مندان، اعضای کدرهای علمی افغانستان و همچنان به آن حلقات مبارزین ملی که با او یکجا بر ضد احزاب نابکار خلق و پرچم مبارزه نموده و تاریکی های سلول های زندان را متحمل شده اند، ابراز میدارد. پوهاند کاکړ در فعل و انفعالات علمی، تأریخی و کلتوری تا پایان عمر دخیل ماند. پوهاند داکتر محمد حسن کاکړ در سال ۱۹۲۹ میلادی در قریه "پلوته"، ولسوالی الیشنگ ولایت لغمان چشم به جهان کشود. تحصیلات ابتدایی و متوسطه خود را در مکاتب ولایت لغمان به پایان رساند و تحصیلات عالی را به سوئیة لیسانس در پوهنتون کابل ادامه داد. او همچنان تخصص عالی اش را با بدست آوردن ماستری در فلسفه M. Phil و بعداً دوکتورا Ph. D. از پوهنتون لندن بدست آورد. مرحوم پوهاند کاکړ باری نوشته بود که: "تیزس دوکتورای من "افغانستان در تحت حکمرانی امیر عبدالرحمن خان، ۱۸۸۰-۱۹۰۱م" است که در سال ۱۹۷۴م به پوهنتون لندن تسلیم گردیده و مورد تأیید قرار گرفته بود. ولی بعضی قسمت ها در پرتو منابع و مواد جدید که بعد از تکمیل تیزس در اختیارم قرار گرفته، انکشاف نیز نموده اند. با آنچه گفته آمدم در تمام اثرهیچ چیزی را بدون باور به ثقم آن، نگنجانیده ام و در غیر آن شاید مورد عفو قرار گیرم. اگرچه در طول تحقیقات بلاوقفه سه ساله من و هم تحقیقات وقفه بی چندین ساله ماقبل آن اشخاص و مؤسسات بیشماری معاونت شانرا از من دریغ نموده اند ولی صمیمانه ترین تشکرات خود را به داکتر ملگم ادوارد یپ Malcolm Edward Yapp از پوهنتون لندن که قبل از تعدیل این اثر، تیزس دکترا (Ph. D.) من به پوهنتون لندن تحت نظارت سازنده او تکمیل و سپرده شده که بدون نظارت او و آگاهی او از تاریخ معاصر افغانستان این اثر آنچه که هست نمی بود. در کابل مراتب امتنان خود را از شاعلی داکتر غفور روان فرهادی اظهار میدارم که به کار تحقیقات بنده علاقه گرفته و اجازه استفاده از قسمت های ذیعلاقه مرا در آرشیف وزارت خارجه که هنوز در دسترس عامه نبود، به دست آورد. همچنان از استاد پیشین خود در پوهنتون کابل داکتر فاروق اعتمادی متشکرم که نسخه از "افغانستان در مسیر تاریخ" اثر میر غلام محمد غبار را در اختیارم قرار داد. من از جسارت ایشان سپاسگزارم که نسخه شخصی خود را در زمانیکه بصورت رسمی تحریم شده، نادر و تابو بود، در اختیارم گذاشت. کمک های دوامدار پروفیسور لوئی دوپری یکی اراکین سیار پوهنتون های امریکائی در کابل مرا قادر ساخت تا دوام تحقیقاتم را پی گیری نمایم. وی علاقه مندی زیادی را در مورد کار تحقیقاتی ام نشان داد. به او و هم چنان به نانسی دوپری ابراز امتنان می نمایم. اشرف غنی احمد زی از پوهنتون کابل با در اختیار گذاشتن کتاب های منحصر به فردش در مورد افغانستان کمک شایانی نموده است. همچنان تشکرات خود را خدمت نورمن پرچرد (Norman Pritchard) و گوردون مانی (Gordon Maghney) برای پیشنهادات قیمندارشان در تهیه متن، پیشکش می نمایم.

به همین منوال من خود را مدیون مؤسسات و بنیاد های آتی میدانم:

به پوهنتون کابل برای اعطای غیابت طویل المدت. به ایشیا فونڈیشن برای تمویل مصارف اقامت دوساله من در اضلاع متحده، به پروگرام سکالرشپ فولبرایت هیز (Fulbright-Hays Scholarship) برای اعطای سفرهای بین المللی، به پوهنتون پرنسطن (Princeton University) برای اعطای (Visiting Research Fellow) مقام محقق همکار

مهمان و به پوهنتون هارورد (Harvard University) برای اعطای سهمیه تحقیقاتی در مرکز مطالعات شرق میانه و دسترسی به کتابخانه غنی آن. و با تشکرات از حکومت هند برای اعطای یک سکالرشپ در سال ۱۹۷۰ به هندوستان. در پوهنتون هارورد یک عده از پروفیسران معاونت کرده و باعث تشویق بنده گردیده اند که جایش است از پروفیسر نور یلمن (Prof. Nur Yalman) و پروفیسر جوزف فلچر (Prof. Joseph Fletcher) که هر دوی شان علاقه مندی قابل قدری به کارم نشان داده اند. آنها و پروفیسر محسن مهدی (Prof. Muhsin Mahdi) بودند که اقامتم را در هارورد ممکن ساختند که از آنها مشکورم. تشکرات خود را به پروفیسر ریچرد فرای (Richard Frye) نیز تقدیم می نمایم که فصل هایی از کارم را مرور و پیشنهادات قیمتداری را توصیه نمود. همچنان مراتب امتنان خود را به تمام کتاب دارانی ابراز میدارم که با تبسم و تعاون برای حصول مواد تحقیقاتی در معتبرترین مراکز منابع علم و دانش بشریت که آنها خادمین شان اند کمک نموده اند. و بالاخره من مراتب تشکرات خاص خود را به تمام اراکینی که در مرکز مطالعات شرق میانه در پوهنتون تکزاس در شهر آستن هستند و مطبوعه پوهنتون تکزاس که این اثر را به مردم اشاعه نمود ابراز میدارم".

پوهاند داکتر محمد حسن کاکر در سال ۱۹۸۱ به حیث استاد در پوهنتون کابل شامل گردید و برای سالیان متمادی به حیث استاد تاریخ در پوهنتون کابل ایفای وظیفه نموده اند، همچنان، در سمینارها و کنفرانس های داخلی و خارجی زیادی شرکت کرده و علاوه بر چند کتاب، صدها مقاله علمی و تاریخی دارد. او آثاری به زبان انگلیسی نیز دارد. جناب شان یکی از همکاران سیار تحقیقاتی در دبیراتمنت شرق میانه مربوط پوهنتون های پرنستن Princeton و هاروارد Harvard ایالات متحده بوده است. او همچنان آمریت دبیراتمنت تاریخ را عهده دار بوده است. در سال ۱۹۸۲ در اثر ضدیتش به اشغال نظامی شوروی وقت از طرف رژیم کابل به زندان انداخته شد. ایشان در جایی می نویسند که: "خادیسست ها مرا کم و بیش یک و نیم ماه بعد از گرفتاری پوهاند هاله در کابل اسیر گرفتند. مرا زیر ا زندانی ساختند که با همراهی استادان دیگر بر ضد اشغال شوروی، در داخل، به خصوص در پوهنتون فعالیت می کردیم. کار آسانی نبود. ما استادان و محصلین مصروف تنظیم اتحادیه عمومی بودیم و به آن کمر بسته بودیم. اتحادیه های دیگر هم بر ضد رژیم در پوهنتون فعالیت داشتند. که در مورد همه شان در اثر جدیدم، نبرد افغان - شوروی چیز هائی نوشته ام. اشخاص مسئول رهبریت اتحادیه ما ارواشاد پوهاند فضل ربی پژواک، پوهنوال داکتر محمد عثمان روستار تره کی، داکتر محمد ظاهر هاشمی، داکتر عبدالله عمر و من بودیم. با جلب اعضای جدید، بخاطر مسئولیت، یکدیگر را آگاه نمی ساختیم. محترم داکتر هاشمیان نظر به دعوت من عضو اتحادیه شد. بعداً او با تقبل خطرات، اوراق تبلیغی اتحادیه را که محترم روستار می نوشت، ذریعه کدام شاگرد معتمد به بعضی سفارت خانه ها میرساند. در مجموع اعضای اتحادیه ما زیاد شده بود و وا فیصله نمودیم که ده تا دوازده روز دیگر دست به تظاهرات زده و به جانب شهر میرویم ولی آنها پیشتر از آن داکتر روستار، شکرالله کهگدای و مرا گرفتار نمودند. با زندانی شدن ما یک تعداد استادان و محصلان پوهنتون برای اینکه از خطر احتمالی در امان باشند، وطن را ترک نمودند. اما خاد از اتحادیه ما اطلاع نداشت. گرفتاری ما به علت فعالیت ها و گفتار ضد رژیم و اشغالگران بود. من به این علت هم خار چشمشان بودم که در سال ۱۹۸۱ به درجه پوهاندی نایل گردیده بودم".

به این ترتیب مؤسسه عفو بین المللی که از لندن فعالیت مینماید، داکتر کاکر را یک "زندانی سیاسی" اعلام نمود. یک تعداد گروه های دیگر دفاع از حقوق بشر از قبیل PEN بین المللی، فعالین حقوق بشر در اروپا و امریکا و همچنان

علما و دانشمندانی از قبیل پروفیسر جوزف فلچر Joseph Fletcher از پوهنتون هاروارد، داکتر کرسٹل لزللی Dr. Crystal A. Leslie از مرکز صحتی پوهنتون باستن و به خصوص پروفیسر فیلیکس ارماکورا Felix Erma Cora نماینده خاص کمیسیون حقوق بشر ملل متحد در مورد افغانستان با مکاتیب متداوم خود در مورد او، روی رژیم کابل فشار وارد نمودند. بعد از رهائی پروفیسر کاکر با خانواده اش به پشاور پاکستان فرار و متعاقباً در سال ۱۹۸۹ به ایالات متحده مهاجر گردیدند. وی به سمت اولین رئیس انجمن استادان پوهنتون ها در هجرت انتخاب و همزمان در انستیتوت "شرق و غرب" پوهنتون هاوایی به حیث عضو و بعداً در پوهنتون سان دئیگو به حیث استاد به تدریس ادامه دادند. همزمان به حیث مدیر و یکی از مؤسسين "حرکت برای یک دولت مردمی در افغانستان" با نوشتن و نشر نوشته هایش برای نشرات افغانی مصدر اشاعه معلومات شایانی در مورد معضلات جاری افغانستان گردیده است. آثارش نتیجه علمی و تجارب شخصی، مشاهدات و دانش مسلکی اش از طریق نوشته ها و تراجمش برای دیگران است. او در سمینارها و کنفرانس های داخلی و خارجی زیادی شرکت کرده و علاوه بر چند کتاب، صدها مقاله علمی و تاریخی دارد. او آثاری به زبان انگلیسی نیز دارد.

از بازماندگان پوهاند داکتر محمد حسن کاکر خانمش میرمن مریم کاکر، دو پسرش کاوون کاکر و سباوون کاکر و دخترش خوره کاکر همچنان دخترانش پلوشه و ورمه اند که آریانا افغانستان آنلاین برایشان صبر جمیل از بارگاه ایزدی مثنی است.

استاد خلیل الله "خلیلی افغان" قافله سالار شعر و ادب دری و به گفته خود شان "سفیر ماتم" چه خوش فرموده است که میتوان برای رفتن پوهاند داکتر محمد حسن کاکر از میان ما، از آن استمداد جست:

مرد نمیرد به مرگ، مرگ از او نام جوست
نام چو جاوید شد، مردنش آسان کجاست

تذکر:

هرگاه خوانندگان محترم متمایل باشند که نبشته ها و مطالب دیگری از این نویسنده را مطالعه کنند، می توانند با "کلیکی" بر عکس نویسنده در صفحه مقالات، به "آرشیف" شان رهنمائی شوند!